

folk/ed. 2021; 27(2): 537-561
DOI: 10.22559/folklor.1311

Araştırma makalesi/Research article

Toplumsal Bellek Mekânı Olarak Yapraklı Takvimler: 2020 Türkiye Gazetesi Takvimi Üzerine Bir İnceleme

Date Blocks the Collective Memory Space:
A Review on Turkey Newspaper 2020 Date Blocks

Dilan Çiftçi*
Orhan Çiftçi**

Öz

Toplumsal bellek, 1980'lerden beri sosyal bilimlerin hemen her alanında farklı bağlamlarda ele alınan önemli olgulardan birisi konumundadır. Bu çalışma, toplumsal bellek kavramı üzerinden yürütülen tartışmalar, tarihsel zaman ve hatırlatıcı mesajlar çerçevesinde yapraklı takvimler üzerine yoğunlaşmaktadır. Yapraklı takvimler, basılmaya başladığından bu yana, her güne özel içeriği, bilgilendirici ve hatırlatıcı mesajlarla önemli bir bellek mekânı olarak kabul edilmektedir. Yapraklı takvimlerin kendine has ideolojileri ile hatırlattıkları tarihsel zamanlar bulunmaktadır. Bu çalışma Türkiye gazetesinin sunduğu yapraklı takvim üzerinden yürütülmüştür. Rastgele örneklem tekniği ile seçilen 2020 yapraklı

Geliş tarihi (Received): 16.05.2020– Kabul tarihi (Accepted): 23.03.2021

* Doç. Dr., Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi İletişim Fakültesi. (Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi İletişim Fakültesidciftci@ciu.edu.tr. ORCID 0000-0003-3806-3915

** Prof. Dr., Kıbrıs İlim Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi.(Cyprus Science University, Faculty of Educational Sciences). orhanciftci@csu.edu.tr. ORCID 0000-0002-2217-2781

takviminin hatırlatıcı mesajları 26 (yirmi altı) farklı kategoride incelenmiştir. Araştırmada öne çıkan temel bulgu, hatırlatıcı mesajların çoğunlukla dini içerikli olduğu yönündedir. Bunun yanında, yapraklı takvimler yıldönümleri ve anmalar noktasında da önemli bellek belgeleri sunan malzemeler arasında yer almaktadır.

Anahtar sözcükler: *toplumsal bellek, yapraklı takvimler, hatırlama, mesaj, yazılı iletişim*

Abstract

Collective memory has started to take its place as an important phenomenon in almost every field of social sciences and has been dealt with in different contexts in many studies since 1980s. In this study, discussions on the concept of collective memory continued on date blocks within the framework of historical time and reminder messages. Since the calendar and especially date blocks started to be printed, it has generally been accepted as important memory places because it contains informative and reminder messages specific to each day. Date blocks of the historical time are remembered with peculiar ideology was carried out leafy calendar offered by Turkey newspapers in this study. The reminder messages of the 2020 date blocks selected with the random sampling technique were examined in 26 (twenty six) different categories. The main finding in the study was that reminder messages were mostly religious. In addition, date blocks are materials that provide important memory documents at anniversaries and commemorations.

Keywords: *collective memory, date blocks, recall, message, written communication*

Extended summary

The concept of “Collective Memory” which peaked in the 1980s is an antidote to modern approach to forgetting. Collective memory is the result of a common denominator of people’s experiences in the events and situations they witness collectively. While one’s own memory can be characterized as an archive with mental content, collective memory is considered an archive of cultural elements. Culture is one of the most important elements that ensure the existence and continuation of a society. A culture without society cannot exist, and a society without culture cannot be considered.

It would be right to define the concept of collective memory as the culture in the mind.

When we say society, we remember traditions and customs, written and unwritten rules, laws, speeches, the way of life, structures and even the tools used. All these constitute the cultural elements of a society. Society and culture are two integral parts of human beings. It constitutes the history of people, events that they experience by chance or on purpose in the society in which they live. At this point, memory is activated and archives the events and situations that have occurred to remember them later, if necessary.

When the time of a particular event is mentioned in history, they often leave their mark on

society. Based on The characterization of the war, it is reasonable to say that historical events are important for the regulation of the calendar structure. Historical events that leave lasting traces in the memory of society are influential in the regulation of a people's own calendar. Although the calendar was initially random, over time it took a regular shape according to the location of the sun and the moon (Sedillot, 2005: 15). This pattern, which is used to organize the calendar, is common to almost all societies around the world. The perception of time is actually determined by using different elements. Until the 16th century, daily life was about duties and was not considered a very important time period. Temporal organization was created according to seasons, markets, fairs and church calendar (Urry, 1999: 35).

While the main focus of the studies on collective memory is usually carried out through the history narrative and the representations of remembrance and forgetting through the historical narratives, concepts such as history books and commemorations have come to the fore. The common denominator that emerges by continuing through the concepts that come to the forefront is the phenomenon of historical time (Ricoeur, 2002). From here, the aim of this study is to reveal the elements of collective memory that the date blocks that have survived from history to the present day have presented as abstract and concrete components of historical time and recirculated. Unlike other researches on collective memory, the study is important for examining historical times in real time and examining past reminders and is valuable to contribute to the literature. For this purpose, the study was carried out using document analysis technique from qualitative research methods.

The universe of the research is made up of all date blocks prepared for 2020. In this way, the 2020 leafy calendar presented to distribution by the Turkey newspaper was selected as a sample of the study among all printed calendars using random sampling technique. Content analysis method ($n=377$) was applied to the shares made for 366 days for 1 (one) year for the 2020 date blocks. In the study, the categorization method of the calendar in question was applied. In this context, the categories of reminder messages ($n=26$) and sample content titles that the calendar makes for each specific day are given.

The common emphasis of research on collective memory is that it is structured differently from memory conceptualization in psychoanalysis. In other words, unlike a mental activity and people's recollection of information from their own memories, collective memory indicates recollections without having to testify with an external influence. In this context, when considering the calendar as a historical process, it is adequate to say that while it offers ready-made materials for collective memory, each date blocks produced dependent on ideological values is a priority for its unique reminder messages. Based on the view that collective memory is passed down from generation to generation through symbols as social frameworks, the following general findings can be mentioned for the 2020 date blocks of the Turkey newspaper:

- Religious elements and symbols are divided into months all year round and circulated at least one per month.
- The people who are selected from the history scene and subjected to reminder messages are usually people from the Ottoman period. At this point, it was aimed to revive the Ottoman Empire in collective memory. It is right to say this within the media products that are circulated in mass media.

- The common focus of the current reminder messages about Turkey has been the attraction of tourist attractions and the reminder of newly opened religious centers.
- In the reminder messages are about inventions that are important to humanity. In this category, information about Turks around the world is important for Turkish nationalism.
- In addition to the victories and wars that have come to the forefront of the history books, less frequently received historical events are reminded on certain days. These historical events cover the Ottoman Period as well as in the category of people selected from the history scene.

Giriş

“Toplumsal Bellek” kavramı, 1980’lerin ardından zirveye çıkan ve modern insanın her şeyi unutma yönündeki yaklaşımına karşı geliştirilmiş bir panzehirdir. Dünya çapında yer alan bir takım sosyal, ekonomik ve kültürel olaylar sayesinde de yükselişe geçen bir ivme kazanmaktadır. Toplumsal bellek, kişilerin kendi bireysel bellekleri gibi tek tek olayları değil, toplu olarak şahitlik ettikleri olaylar ve durumlar karşısındaki yaşanmışlıklarının ortak bir paydada buluşmasının sonucunda oluşmaktadır. Kişinin kendi belleği zihinsel içerikli bir arşiv gibi nitelendirilebilirken, toplumsal bellek, kültürel öğelerin arşivi olarak kabul edilmektedir. Kültürün toplumdan, toplumun ise kültürden ayrı düşünülemez olması bu durumun en önemli yapı taşını oluşturmaktadır. Kültür, bir toplumun varlığı ve devamını sağlayan en önemli unsurların başında gelmektedir. Bir toplumu oluşturan temel unsur kültürdür. Toplumsuz bir kültür var olamayacağı gibi, kültürden yoksun bir toplum da düşünülemezdir.

Zaman içindeki değişim ve dönüşümlerle, gerek insanların, gerekse içinde buldukları toplumların ne kadar değişim gösterdiği açıkça gözlemlenmektedir. Geçmişte avcılık ve toplayıcılığın temel yaşam tarzı olduğu dünyada, bugün gelinen nokta insanın ve toplumların ne tür süreçlerden geçtiğini ortaya koymaktadır. Tüm bu gelişmelerin katlanarak arttığı günümüzde, insanın ilkel hayattan içinde bulunulan ilerlemiş topluma geçiş serüveninde değişim ve dönüşümlerin bilişim toplumunda da devam etmekte olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Günümüzde gelinen son noktada “hız” teknolojisinin baş döndüren etkisi kitleler üzerinde gözlemlenmektedir. Hızla gelişen teknoloji, etkisi altında bıraktığı kitlelerin zorunlu olarak ve büyük bir hızla değişimine sebep olmaktadır.

1. Toplumsal bellek

Geçmişten gelen birikimler, bellek aracılığı ile sonraki nesillere aktarılmaktadır. Bellek, geçmiş ve gelecek arasında köprü kurarken, şimdinin de içinde yaşadığı yerdir. Yalnızca zihinsel bir fonksiyon değildir. Bellek ayrıca şu anda içinde yaşanılan süreçtir. Bir kişinin bireysel olarak hatırladığı anılarının içinde yaşadığı bir ambar gibi görülse de aynı zamanda toplumların geçmişleri için de önemli bir rol üstlenen sosyal, tarihsel, ekonomik, kültürel vb. olayların kolektif olarak toplandığı bir yerdir. Bu durumda söz konusu olan toplumsal bellektir.

Dünya genelinde 1980’lerde sosyal, kültürel ve ekonomik alanlarda yaşanan bazı

olaylar bellek kavramının yükselişe geçmesini sağlamıştır. Bu dönemde yaşananlar “hafıza patlaması, hafızanın intikamı, hafızanın başkaldırışı veya hafızanın konjonktürü” şeklinde söylemlere yol açmıştır. Özellikle bu döneme denk gelen bazı olaylar; Güney Afrika’daki ırkçı rejimin ortadan kalkması, Sovyetler Birliği ve Doğu Blok’unun dağılması veya Latin Amerika’da askeri diktatörlük rejimlerinin çökmesi, toplumların kendi geçmişleri ile olan ilişkilerinde değişimler yaşanmasına yol açmıştır (Sancar, 2007: 19).

Toplumsal bellek kavramını, zihinde yer alan kültür olarak tanımlamak yanlış olmaz. Toplum derken, gelenek ve göreneklere, yazılı ve yazısız hukuk kurallarını, konuşma ve yaşam şeklini, yapıları hatta kullanılan araç-gereçleri hatırlanmaktadır. Tüm bunlar bir toplumun kültür öğelerini oluşturmaktadır. Toplum ve kültür insan temeline dayanan bir bütünü ayrılmaz iki parçasıdır. İnsanların tarihini, uzantısı oldukları toplumda tesadüfen veya bilerek deneyimledikleri olayları oluşturmaktadır. Bellek bu noktada devreye girerek yaşanmış olayları ve durumları, daha sonra gerektiğinde yeniden hatırlamak üzere arşivlemektedir.

Toplumsal bellek bir diğer değişle sosyal belleği tanımlarken Maurice Halbwachs (*On Collective Memory*, 1992) grup kimliği aracılığı ile yapılandırılan, kişinin çocukluğu ve komşuluk ilişkileri ile şekillenen, ortak ticari ve politik noktada kesişen yaşamlarla oluşturulan bellek türü olarak tanımlamaktadır. Ortak deneyimler ve ortak yaşam şekilleri sonucunda gelişen anılar toplumsal bellek kavramının en belirgin tanımıdır. Başka bir tanım, toplumsal belleği kişilerin kendi deneyimleri doğrultusunda sadece kültürel yapıtlardan (*artefact*) öğrenilen geçmişe dair bilgiler bütünü olduğunu belirtmektedir. Bu noktadan ele alındığında üç unsur öne çıkmaktadır. İlki sosyal olarak dolayımlanmış kişisel hafıza, ikincisi kültürel formlar ve son olarak kültürel formalardan yola çıkarak inşa edilen kişisel hafıza (Schudson, 1997: 348). Kolektif hafıza diye de nitelendirilen toplumsal bellek, toplumdaki bireylerin birlikte yaşamış oldukları geçmişin ortak olmasını değil, geçmişe dair bilginin ortak olması gerektiğine vurgu yapmaktadır. Bireysel yaşam daima kolektif hafızadan beslenir çünkü geçmişin bilgisi ile ilgili paylaşımlar ne kadar çoksa toplumsal bellek de o oranda güçlüdür. Geçmiş, şimdiki zaman ve gelecek arasında köprü kuran toplumsal bellek, insanların zamanda kök salmalarını sağlar. Böylece insanın varoluşundaki kimliğinin zaman döngüsü içinde oluşması için kurucu bir özellik ortaya çıkar.

İnsanlık toplum içerisinde varlığını idame ettirmektedir. Bellek, birlikte yaşamaktan doğan güçlükleri aşarak, birlikten doğan yaşam formlarını, inanç ve değerleri bir sonraki nesillere aktararak devamlılığı sağlama çabasıdır (Boym, 2009: 92). Toplumsal bellek için olmazsa olmaz olan geçmişini deneyimleyen bireylerle oluşturulan hafıza değil, müzeler, kütüphaneler, tarih kitapları, yer adları veya anıtlar gibi sosyal olarak üretilen hafıza unsurları veya mekânlar olarak adlandırılan “kültürel genetik şifresi”dir. Jan Assmann (2015: 26-27), “kültürel bellek” kavramının insan belleğinin dış boyutu olduğunu belirtmektedir. Öte yandan, “bellek” genelde insan beyninin psikolojisi, nörolojisi ve fizyolojisi ile ilgili olan bir iç olguyu belirtmektedir. Ancak, belleğin işleyişi ve içeriği tamamen kişinin yönelimi ve kapasitesinden çok dış etmenler, kültürel ve toplumsal çevresi tarafından belirleyici olmaktadır. Buradan yola çıkarak, bireysel belleğin şekillenmesinde de toplum ve kültürün belirleyici olduğu ifade edilmektedir.

Nezir Temur (2011: 157), toplumsal bellek kavramını, toplumu bir araya getiren ve etkileyen pek çok unsuru kapsayan hatırlama mekanizması ve var olma mekânı olarak değerlendirmektedir. Söz konusu ortak belleğin oluşması kültürle ilişkilendirilmektedir. Temur, toplumsal belleğin oluşmasında kültürün önemine değinmektedir. Bireyler “ben” den çok “biz” bilincinde oldukça kültür, bireylere aidiyet kazandırmaktadır. Toplumsal belleğin devamı, şartlar, zaman ve birikimler doğrultusunda kendini güncelleyerek veya yenileyerek sağlanmaktadır. Toplumsal ve bireysel bellek, devamlılık ve yenilenme süresinde birbirlerini destekleyerek ve besleyerek ilerlemektedir. Ruhi Ersoy (2009: 37), bireysel belleğin toplumsal bellek ve toplumsal olaylarla yeniden kurulduğunu savunmaktadır. Bireysel bellek her zaman geçmişteki olaylar, zamanın ve şartların değişimi ile sürekli olarak örgütlenmektedir.

Bellek, özellikle geçmişte yaşanmış deneyimlerle aktarılan bilgiler sayesinde, yeniden benzer durumların yaşanması halinde daha tedbirli ve temkinli olunmasına kılavuzluk etmektedir. Toplumlar için belleğin anlamı çok büyüktür. Tarih boyunca ortak deneyimlerle biriktirilen geleneksel bilgiler, topluluk olarak yaşamının ve topluluğu geleceğe taşımanın garantisi olarak işlev görmektedir (Sever, 2008: 67). İnsan, sosyal ve fiziksel çevresinden soyutlanmış ve tek başına değildir. Her ne kadar kendi kişisel alanlarını korusalar da, kendilerini kuşatan bir bütünün parçasıdır. Bu ilişki sosyal birtakım sorumlulukları da beraberinde gerektirmektedir.

Bireylerin ve toplumun sağlıklı bir şekilde varlıklarını sürdürebilmeleri bu sorumlulukların yerine getirilmesine dayanmaktadır. Ortak bellek, bu varlığın sürdürülebilmesi ve sorumlulukların yerine getirilmesi noktasında devreye girmektedir. Çünkü ortak bellek, bireyin doğumundan itibaren aile ortamı içerisinde başlayarak, ilerde sosyalleşmesi süreciyle devam ederek kişinin kendi belleğinin oluşumuna katkı koyarken bir taraftan da toplumsal kimliğinin oluşmasını sağlamaktadır. Assmann (2015: 139, 144), konuyu kimlik, kültürel bellek, farkındalık ve bilinç boyutuyla ele almaktadır. Kimliği bireyin kendisi ile ilgili bilinçsizce oluşturduğu algıyı zamanla bilince dönüştürmesi ile ilgili bir bilinç sorunu olarak nitelendiren Assmann, bu durumun hem kişisel hem de toplumsal düzeyde gerçekleştiğini ifade etmektedir. Gerek toplumsal gerekse bireysel kimlik, bilince yükselerek oluşup gelişir ve ortak kültürel eğitimin kaçınılmaz sonucudur. Kültürel bellek, bireyin ve toplumun kimliğini, durum ve olayları nasıl anlamlandırılıp yorumlandığına bağlı olarak şekillenmektedir. Zira algı mekanizması, bellekle doğrudan bağlantılı olup, bellekte saklanan bilgi, deneyim ve imgeler aracılığı ile yönlendirilmektedir (Karaca, 2006: 39).

2. Halk takvimi

Halk, yaşamın pek çok alanında olduğu gibi söz konusu zamanın düzenlenmesi olduğunda da kendisine uygun olan bir yapı oluşturmaktadır. Zaman genel olarak, hayat akışını şekillendiren üretim ve tüketim dengesi göz önüne alınarak düzenlenmektedir. Geçmişte halkın, tarımla olan ilişkisi doğrultusunda, gereken bilgi ve birikimi uzun süren gözlemler sonucunda oluşmuştur. Zaman içinde yalnızca tarımla ilgili olan meteorolojik düzenlemelerle ilgili olan halk, takvimi döngüsel ekolojik değişimlerin odağında oluşturmuştur. Eski

dönemlerde hafta kavramı üç ile on altı gün arasında değişen dönemleri temsil etmekteydi. Bu tarzdaki bölünmeler pek çok toplumda, toplumla ilgili özel örüntüleri yansıtmaktadır (Urry, 1999: 15).

Bu çerçeveden bakıldığında, halk takvimi şu şekilde tanımlamak mümkün olacaktır; yöre insanının uzun sürelerde yaptığı doğa gözlemleri sonucunda, her yıl aynı zamanda yaşanan olayları kaydedip doğa ile mücadelede hayatlarını sürdürebilmelerini sağlayan bir sistemdir. Bu tür takvimlere halk arasında değişik isimler verilmektedir: Çoban Hesabı, Eski Hesap, Ana-Baba Hesabı, Sayılı, Hesaplı vb. (Veren, 2014: 2). Tarım ile hayatta kalan toplumların bu tarzda bir takvim uygulamış olmaları elbette son derece doğaldır. Ancak bu tanımlama şeklinin eksik olduğunu belirtmek yanlış olmayacaktır çünkü takvim sadece meteorolojik durumlar ele alınarak düzenlenmemektedir. Takvimsel etkinlik, bir toplumu coğrafi olduğu kadar, tarihi, kültürel, siyasi, ekonomik yönden etkileyen faktörler çerçevesinde de şekillenmektedir.

Tarihte belirli bir olayın zamanından söz edileceğinde, halk dilinde sık sık toplumda iz bırakan önemli olaylar, bellek taşı olarak alınmıştır. 1876 da gerçekleşen savaşın 93 Harbi olarak ya da 1912 de gerçekleşen savaşın Balkan Harbi olarak nitelendirilmesi, olayın kendisinin bellekteki bıraktığı etkiyle tarihsel zamanın önüne geçtiği görülmektedir (Boratay, 1984: 132). Bu örneklerden yola çıkılarak, tarihi olayların takvimsel yapının düzenlenmesi açısından önem teşkil ettiğini söylemek doğru olacaktır. Bir halkın kendi takvimini düzenlemesinde toplumun belleğinde kalıcı izler bırakan tarihsel olaylar etkili olmaktadır.

Takvim, başlangıçta rastgele olsa da zamanla güneş ve ayın konumuna göre düzenli bir şekil almıştır (Sedillot, 2005: 15). Takvimin düzenlenmesinde kullanılan bu şekil, nerdeyse dünyadaki tüm toplumlar için ortak bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Zaman algısı aslında farklı öğeler kullanılarak belirlenmektedir. 16. yüzyıla kadar olan dönemde, günlük yaşam görevle ilgiliydi ve çok önemli bir zaman dilimi olarak nitelendirilmiyordu. Zamansal örgütlenme mevsimler, pazarlar, panayırlar ve kilise takvimine göre oluşturulmaktaydı (Urry, 1999: 35).

3. Yapraklı maarif takvimi

Osmanlının kuruluş yıllarından beri devlete ait resmi takvimler müneccimbaşılar sorumluluğunda, yardımcıları müneccim-i sani ile hazırlanıp saraya sunulmaktaydı. Zic adı ile anılan takvimlerin verileri astronomi almanakları temel alınarak hazırlanmaktaydı. Takvimler küçük kitapçık şeklinde hazırlanır, renkli kalemler kullanılarak cetveller halinde yapıp padişaha teslim edilirdi. Daha sonra, hazırlanan takvimler kâtipler tarafından çoğaltılmak suretiyle, devlet yetkilileri ve onların yakınlarına, belli bir ücret karşılığında dağıtılırdı. 19. yüzyılın başlarında matbaanın yaygınlaşmasıyla takvimler daha çok kişiye ulaşmaya başlamıştır (Aydüz, 2000: 132-144).

Bazı araştırmacılar, Türkiye’de modern takvim kullanımına Mart 1873’de Ebüzziya Tevfik Bey’le başladığını kabul etmektedir. Diğer bir kesim de Naci Kasım’ın Saatli Maarif Takvimi ile başladığını savunmaktadır. Tarihsel açıdan hangisinin daha önce başladığı net olmasa da ilk önceleri sadece devletin ileri gelenleri ve onların ailelerinin ulaşabileceği bir

şeyken 19. yüzyılın sonlarında duvar takvimleri sayesinde yaygınlaşmıştır. Bir olayın, belirli bir başlangıç göz önüne alınarak, ilerleyen zaman içerisindeki yeri ve boyutlarının belirtildiği belgeye takvim denilmektedir. Bu boyutlar, günün sayı ile belirtilmesi, ay ve yıl şeklinde belirlenmiştir (Yüksel, 2010).

Takvimler oluştururken şu temel unsurlar dikkate alınmaktadır: Güneş, Ay, ayrıca Ay-Güneş, Yıldız ve Gezegen hareketleri. Söz konusu gök cisimlerinin hareketlerine dayalı olan bu takvimlerde temel hesaplama birimi gündür. Farklı şekillerde sınıflandırılmış takvimler bulunmaktadır. Augustus, Kanopus, Kıpti ve Eski İnan ve Fransız takvimleri güneşin hareketine göre oluşturulmuş olup *Eski Mısır Takvimi* türünde takvimlerdir. İskender, Burçlar, Jülyen, Mu'tazid, Halk Takvimi, Ayın Uğrak Yerleri ve Osmanlı Malî Takvimi *Jülien Takvimi* türünde değerlendirilen takvimlerdendir. Miladî/Gregoryen ve Celâlî takvimleri ise *Doğru/Yanılıgsız Takvimler* kategorisinde yer almaktadır. Osmanlı döneminde olduğu gibi günümüzde de günlük hayatı düzenlerken Milâdî takvimi, dini gelenekleri düzenlerken de Hicrî takvimi kullanılmaktadır (Gökmen, 2019).

Her toplumun kendine göre belirli olayları çıkış noktası olarak kabul edip oluşturdukları takvimler bulunmaktadır. Bu bağlamda Türkler de tarih boyunca değişik takvimler kullanmıştır. İlk Türk Takvimi, On İki Hayvanlı Türk Takvimi'dir. Söz konusu takvimi Orta Asya'da yaşayan her dinden halk benimseyip kültürlerinin bir parçası yapmışlardır. Ayrıca Türkler kökenleri tarih öncesine dayanan "Dört Mevsim Takvimi" ni de kullanmışlardır. İslamiyet'in kabulünün ardından, Türk devletleri genellikle Hicrî takvimi kabullenmişlerdir. Hicrî takvimde ayların her yıl başlangıcı değiştiği için Osmanlı maliyecileri 1795'den sonra güneş yılını temel alan malî takvimi kullanmayı tercih etmişlerdir. 1839 yılından başlamak üzere Osmanlılar tüm mali ve resmi kayıtların tutulmasında Rumî tarihi resmi takvim olarak kabul etmişlerdir. Bu takvimde Mart ayı yılbaşı olarak belirtilmektedir. Osmanlı Devleti yıkıldığı güne kadar Hicrî Takvim'i ve Jülyen esaslı olan Rumî Takvim'i kullanmaya devam etmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurulmasının ardından, 1926 da Gregoryen Takvim'e dayanan Miladî Takvim'in kullanımına geçilmiştir (Durmaz, 2016).

4. Araştırmanın amacı, önemi ve yöntemi

Toplumsal bellek ile ilgili yürütülen çalışmaların temel odağı genellikle tarih anlatısı ve söz konusu tarih anlatıları üzerinden hatırlama ve unutma temsilleri üzerinden yürütülürken, tarih kitapları, anma törenleri gibi kavramlar ön plana çıkmıştır. Ön plana çıkan kavramlar üzerinden devam ederek ortaya çıkan ortak payda ise tarihsel zaman (Ricoeur, 2002 'Historical Time') olgusudur. Buradan hareketle bu çalışmanın amacı tarihten günümüze kadar varlığını sürdürmeyi başaran yapraklı takvimlerin tarihsel zamanın soyut ve somut bileşenleri olarak ortaya koyduğu ve yeniden dolaşıma sürdüğü toplumsal bellek öğelerini ortaya koymaktır. Çalışma toplumsal bellek üzerine yapılan diğer araştırmalardan farklı olarak tarihsel zamanı gerçek zamanda ele alarak geçmiş hatırlatmaları incelemesi bakımından önemlidir ve literatüre katkı koyacak değerdedir. Bu amaçtan hareketle çalışma nitel araştırma yöntemlerinden belge analizi tekniği kullanılarak yürütülmüştür.

Araştırmanın evrenini 2020 yılı için hazırlanmış tüm yapraklı takvimler oluşturmaktadır.

Bu yolla çalışmada rastgele örnekleme tekniği kullanılarak tüm basılan takvimler arasından Türkiye gazetesinin dağıtımına sunduğu 2020 yapraklı takvimi çalışmanın örnekleme olarak seçilmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden belge incelemesi tekniği kullanılmıştır. Bu yolla çalışmanın örnekleme olarak kabul edilen 2020 yapraklı takvimi için 1 (bir) yıl süreyle 366 (üç yüz altmışaltı) gün için yapılan paylaşımlara ($n=377$) içerik analizi yöntemi uygulanmış ve betimsel analizler ortaya konmuştur. Çalışmada söz konusu takvimin kendi kategorileştirme yöntemi bozulmadan uygulanmıştır. Bu bağlamda takvimin kendine özgü her gün için yaptığı hatırlatıcı mesaj kategorileri ($n=26$) ve örnek içerik başlıkları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. 2020 Yılı Yapraklı Takvim Hatırlatıcıları Kategorileri ve Örnekler ($n=26$)

Kategori	Örnek İçerik Konusu*
Sohbet	Gençlikte İbadet
Şiir	Gençlik Şiiri
Makale	Türk Mezarları
Menkıbe	Gafletten Uyanın
Yurdumuz	Dünya’nın en Tehlikeli Yolları
Tarih	Ahilik Prensipleri, 120 yıl önce ne oldu?
Yemek	Aşure Tarifi
Günün Tarihi	2010 Mahalli Seçim Sonuçları, Çanakkale Savaşı, Gebze-Halkalı Hattı
Sağlık	Sarımsağın bazı Faydaları, Tuzun Fayda ve Zararları
Hatıra	İhlas Holding’in Temeli, Çanakkale Hatırası Mektup
Bugün	Miraç Kandili, Berat Kandili
Hikaye/Öykü	Kesildi mi ellerin?
İlim ve Teknik	Dolu-savar Cihazı
Dini ve İlmi	Kültür Hazinesi
Yarın	Şaban Ayı Başlıyor
Hayvanlar Alemi	Hayvanlar Savaşı
Doğru	1983 sonrası imsak ve namaz vakitlerinin doğru olanı
Yanlış	1983 sonrası imsak ve namaz vakitlerinin yanlış olduğu bilgisi
Çocuk Terbiyesi	Yarının Suçlusu
Adres	Dernekler ve yurtlara ait telefon numaraları
Duydunuz mu?	Yaprağından meyve veren bitki: Tavşan Memesi
Ev için	Pratik Bilgiler
Deney	Eğlenceli bir deney
Bugün ve Yarın	Aşure gecesi ve günü

*İçerikler rastgele temsil etmeleri açısından bir kriter göstermeksizin seçilmiştir.

Bu kategoriler ışığında her gün için yapılan paylaşımlar aylar bazında (Ocak-Aralık) değerlendirilmiş ve söz konusu aylara yönelik frekans değerleri verilmiştir. Bunun yanı sıra, söz konusu frekans değerleri, belirlenen analiz kategorileri (Tablo 1’de özetlenen), toplumsal bellek açısından tartışılmıştır. Veriler belirlenen analiz kategorileri ve içerik analiz yöntemi ile şu şekilde işlenmiştir:

- Hatırlatıcı mesajın konusu
- Betimlemede kullanılan özellikler
- İşlenen toplumsal değerler

Bu bilgiler ışığında çalışmada Bardin (1975)’nin kategorisel analizi ile anlam maddeleri ve frekans sayıları nicel olarak belirlendikten sonra yorumlanmıştır.

5. Bulgular

Toplumsal belleğin yapraklı takvimler üzerinden okunduğu bu çalışmada 2020 yılı için 1 (bir) yıl süreyle her güne özel hatırlatıcı mesajların kategoriler bazında aylar olarak incelenmesi yapılmıştır. Tablo 2’de Ocak ayına yönelik analizlere yer vermektedir.

Tablo 2. Ocak Ayı Hatırlatıcı Mesajların Kategoriler Bazında Frekans Değerleri ve Yüzdeleri (n=31)

Kategori	F (sayısı)	%
Sohbet	10	32.2
Şiir	4	12.8
Makale	5	16.6
Menkıbe	4	12.8
Yurdumuz	3	9.6
Tarih	2	6.4
Yemek	2	6.4
Dünya	1	3.2
Günün Tarihi	1	3.2
Yarın	1	3.2
Toplam	31	100

Tablo 2’de görüldüğü üzere Ocak ayında 10 (on) farklı kategoride toplanan bilgi mevcuttur (n=31). Bu bilgilerin yoğunlukla toplandığı kategori olan sohbet kategorisi (n=10) ve makale (n=5) ve şiir ile menkıbe kategorileri (n=4) olmuştur. Bunlara örnek olarak sohbet kategorisi altında toplumun ‘el ele vermesi gerektiği’, ‘çalışmak ibadettir’ ve ‘gusül abdesti nasıl alınır?’ şeklinde bilgilere yer verilmektedir. Yurdumuz kategorisinde ise 15 Ocak 2020 tarihinde ismi değişen illerin isimleri verilmektedir. Yine 1 Ocak 2020 tarihindeki hatırlatıcı mesajda ülkenin nüfusu konusunda açıklamalar mevcuttur. 20 Ocak 2020 tarihinde ordunun

Suriye’de olduğu bilgisini halka sunulmaktadır. Az sayıda ($n=1$) yemek tarifi olarak Arnavut Ciğerinin yapılışı açıklanmaktadır.

Tablo 3. Şubat Ayı Hatırlatıcı Mesajların Kategoriler Bazında Frekans Değerleri ve Yüzdelikleri ($n=29$)

Kategori	F (sayısı)	%
Sohbet	9	31
Yurdumuz	4	13.7
Günün Tarihi	4	13.7
Sağlık	3	10.3
Şiir	3	10.3
Makale	1	5.7
Tarih	1	5.7
Dünya	1	5.7
Hatıra	1	5.7
Menkıbe	1	5.7
Toplam	29	100

Tablo 3’de görüldüğü gibi Şubat ayında 10 (on) farklı kategoride toplanan bilgiler sohbet kategorisinde yoğunlukla toplanmıştır ($n=9$). Buna ilaveten diğer kategorilerdeki yoğunluk sırasıyla yurdumuz, günün tarihi ($n=4$) ve tarih ($n=3$) şeklindedir. Sohbet kategorisinde çoğunlukla dini içerikli bilgiler verilmiştir. Örneğin, mübarek geceler ve üç ayların başlaması gibi bilgiler bunlardan bazılarıdır. Öte yandan, yurdumuz kategorisinde ise Yusufeli Barajı ile yıllara göre araç sayıları bilgisi yer almaktadır. Şubat ayı için paylaşılan hatırlatıcı mesajlar için, dini değerlerin ön plana çıkarıldığını söylemek doğru olacaktır.

Tablo 4. Mart Ayı Hatırlatıcı Mesajların Kategoriler Bazında Frekans Değerleri ve Yüzdelikleri ($n=31$)

Kategori	F (sayısı)	%
Şiir	5	16.4
Sohbet	4	12.9
Yurdumuz	4	12.9
Menkıbe	3	9.6
Günün Tarihi	3	9.6
Dünya	2	6.4
Makale	2	6.4
Hatıra	1	3.1
Sağlık	1	3.1

Bugün	1	3.1
Hikâye/Öykü	1	3.1
İlim-Teknik	1	3.1
Dini ve İlmi	1	3.1
Yarın	1	3.1
Tarih	1	3.1
Toplam	31	100

Tablo 4 Mart ayı sürecindeki hatırlatıcı mesajların kategorilerini listelemektedir. Mart ayı hatırlatıcı mesajları 15 (on beş) farklı kategoride toplanmıştır. Mart ayı sürecinde hatırlatıcı mesajların kategoriler bazında en yoğun toplamları şiir ($n=5$), sohbet ($n=4$), yurdumuz ($n=4$), günün tarihi ile menkıbe ($n=3$) ve dünya ile makale ($n=2$) kez yer almıştır. Sohbet başlığı altında ‘kıyamet alametleri’, 33 (otuz üç) farz ve 4 (dört) büyük halifenin hizmetleri konusunda bilgiler verilmiştir. Yurdumuz başlığı ile evde zeytinyağı yapımı, Bilkent Şehir Hastanesi ve 18 Mart Çanakkale Savaşları bilgisi verilmektedir. Mart ayı hatırlatıcı mesajlarında toplumsal değerler olarak Çanakkale Savaşları ve önceki iki ayda da olduğu gibi dini değerler ön plana çıkmıştır.

Tablo 5. Nisan Ayı Hatırlatıcı Mesajların Kategoriler Bazında Frekans Değerleri ve Yüzdelikleri ($n=30$)

Kategori	F (sayısı)	%
Sohbet	9	30
Tarih	3	10
1983 sonrası	3	10
Günün Tarihi	3	10
Bugün	3	10
Hikaye/Öykü	2	6.6
Şiir	1	3.3
Yurdumuz	1	3.3
Dini ve İlmi	1	3.3
Hatıra	1	3.3
2020	1	3.3
Menkıbe	1	3.3
Yemek	1	3.3
Toplam	30	100

Tablo 5 Nisan ayındaki mesajların kategoriler bazındaki frekans değerlerini vermektedir. Nisan ayı boyunca 13 (on üç) farklı kategoride bilgi mevcuttur. Bunlar içerisinde sohbet başlığında verilen bilgiler ($n=9$) çoğunluktadır. Bunu takiben, tarih, 1983 sonrası, günün tarihi,

bugün kategorisindeki hatırlatıcı mesajları çoğunluktadır ($n=3$). Sohbet başlığındaki hatırlatıcı mesajlarda ön plana çıkan toplumsal değerler örf adet ve gelenekler olmuştur. Özellikle dini nasihatler şeklinde yer alan bu bilgiler ve Ramazan ayının yaklaştığı için ‘orucu bozan ve orucu bozmayan şeyler hakkında bilgiler’ yer almaktadır. Tarih başlığı ile verilen bilgiler Mimar Sinan’ı tanıtmaktadır. Buna ek olarak, iller bazında imsakiyeler için İstanbul ili için İmsakiye takviminin yer alması bir diğer önemli olgudur.

Tablo 6. Mayıs Ayı Hatırlatıcı Mesajların Kategoriler Bazında Frekans Değerleri ve Yüzdeleri ($n=31$)

Kategori	F (sayısı)	%
Sohbet	10	32.2
Günün Tarihi	5	16.1
Tarih	3	9.6
Yurdumuz	3	9.6
Şiir	3	9.6
Sağlık	1	3.2
Adres	1	3.2
Dini ve İlmi	1	3.2
Bugün	1	3.2
Yarın	1	3.2
Menkıbe	1	3.2
Makale	1	3.2
Toplam	31	100

Tablo 6 Mayıs ayı hatırlatıcı mesajların kategoriler bazında frekans değerlerini göstermektedir. Mayıs ayındaki hatırlatıcı mesajlar 12 (on iki) kategoride toplanmaktadır. Tablo 6’da görüldüğü üzere Mayıs ayında çoğunlukta dini bilgiler verilmektedir ($n=10$). Örneğin, Müslümanların bayram hazırlığı anlatılmaktadır. 23 Mayıs gününü Ramazan bayramının ilk günü olduğu bilgisi mevcuttur. Çamlıca camisinin 7 Mart 2019 Perşembe günü ibadete açıldığı bilgisi bir başka önemli olgudur. Bunun yanı sıra tarih, yurdumuz ve şiir kategorileri de Mayıs ayında yoğunluk göstermiştir ($n=3$). Yurdumuz kategorisinde ise en büyük kanyonun Artvin iline bağlı Ardanz ilçesinde bulunduğu açıklanmaktadır. 19 Mayıs 2020 gününün Kadir Gecesi olduğu ayrıca hatırlanmaktadır.

Tablo 7. Haziran Ayı Hatırlatıcı Mesajların Kategoriler Bazında Frekans Değerleri ve Yüzdeleri ($n=30$)

Kategori	F (sayısı)	%
Yurdumuz	7	23.3

Makale	6	20
Sohbet	4	13.3
Sağlık	2	6.6
Günün Tarihi	2	6.6
Hatıra	2	6.6
Şiir	2	6.6
Tarih	1	3.3
Dini ve İlmi	1	3.3
Menkıbe	1	3.3
Hikaye/Öykü	1	3.3
Dünya	1	3.3
Toplam	30	100

Tablo 7’de Haziran ayı hatırlatıcı mesajların kategoriler bazında frekans değerleri verilmektedir. Haziran ayı hatırlatıcı mesajlar 12 (on iki) farklı kategoride toplanmaktadır. Haziran ayında yurdumuz kategorisindeki bilgiler diğer kategoriler arasında en yüksek frekansı göstermiştir ($n=7$). Sırasıyla, Haziran ayı için makale ($n=6$) ve sohbet ($n=4$) diğer yüksek frekans değerlerine sahip kategoriler olmuştur. Yurdumuz kategorisindeki hatırlatıcı mesajlarında illerin kible açıları, Türk Akımı, Boru Hattı bilgisi ülkenin en büyük hastanesi olma özelliği taşıyan Başakşehir Şehir Hastanesi’nin (2682) yataklı inşaatının devam ettiği bilgisi verilmektedir.

Tablo 8. Temmuz Ayı Hatırlatıcı Mesajların Kategoriler Bazında Frekans Değerleri ve Yüzdeleri ($n=31$)

Kategori	F (sayısı)	%
Sohbet	7	22.5
Tarih	4	12.9
Yarın	3	9.6
Şiir	3	9.6
Sağlık	3	9.6
Yurdumuz	3	9.6
Günün Tarihi	2	6.4
İlim ve Teknik	2	6.4
Dini ve İlmi	1	3.2
Vakıf	1	3.2
Menkıbe	1	3.2
Dünya	1	3.2
Toplam	31	100

Tablo 8 Temmuz ayı boyunca var olan hatırlatıcı mesajların kategoriler bazında frekans

değerlerini göstermektedir. Haziran ayında bulunan hatırlatıcı mesajlar 12 (on iki) farklı kategoride toplanmaktadır. Sohbet kategorisinde bulunan hatırlatıcı mesajlar diğerlerine göre daha yüksektir ($n=7$). Bu mesajlarda çoğunlukla meşhur din büyükleri, namazdan sonra okunacak dualar, edep ve hayâ, kurban kesmek gibi daha sıklıkla dini konular işlenmiş ve halka hatırlatılmıştır. Tarih ($n=4$), sağlık, şiir, yurdumuz ve yarın kategorileri diğer yoğunlukta olan kategoriler olmuştur ($n=3$) Sağlık konusunda ise tıbbın şifalarından en sağlıksız yiyecekler ve alkol hangi organlara en fazla zarar verir gibi konular hatırlatılmıştır. Ayrıca yurdumuz kategorisinde demiri bile kesen bıçağın yapıldığı bilgisi, Sivas ilimizde bir doçent ve 2 (iki) bıçak ustasının çeliği on kat güçlendirerek karbon bıçak ürettikleri ifade edilmiştir. Bunun yanında dünya kategorisinde ise Barem ve Win (Gallup International'ın 66.000 kişi ile gerçekleştirdikleri araştırma sonuçlarına göre) ülkelerin dini eğilimleri bilgisi listesi, örneğin Çin Halk Cumhuriyeti'nde halkın %67'sinin 'Ben ateistim' demesi, buna karşın Türkiye'de %74'ünün dindar olduğu ifadesine yer verilmiştir.

Tablo 9. Ağustos Ayı Hatırlatıcı Mesajların Kategoriler Bazında Frekans Değerleri ve Yüzdeleri ($n=31$)

Kategori	F (sayısı)	%
Tarih	5	16.1
Sohbet	5	16.1
Şiir	5	16.1
Makale	4	12.9
Yurdumuz	3	9.6
Ev için	2	6.4
Menkıbe	2	6.4
Hikâye/Öykü	1	3.2
Bugün	1	3.2
Sağlık	1	3.2
Günün Tarihi	1	3.2
Bugün ve Yarın	1	3.2
Toplam	31	100

Tablo 9'da Ağustos ayı hatırlatıcı mesajların kategoriler bazında listesini vermektedir. Ağustos ayı hatırlatıcı mesajları 12 (on iki) farklı kategoride toplanmıştır. Ağustos ayı hatırlatıcı mesajlarında tarih, şiir ve sohbet kategorileri en fazla yer almaktadır ($n=5$). Tarih kategorisinde öne çıkan hatırlatmalarda Kolomb'un Medeniyeti, Sultan 2. Abdülhamid'in vefatı bu bilgilerden bazılarıdır. Toprak, başka Türkiye Yok, Malazgirt Marşı ve Bizim Köy başlığı ile şiirler yer almaktadır. Diğer taraftan makale kategorisi ($n=4$) be yurdumuz kategorisi ($n=3$) diğer önemli kategoriler olmuştur. 28 Ağustos gününün aşure günü olduğu bilgisi ile Şanlıurfa'daki Göbeklitepe hakkında bilgiler yurdumuz kategorisi içerisinde hatırlatıcı mesajlarında mevcuttur.

Tablo 10. Eylül Ayı Hatırlatıcı Mesajların Kategoriler Bazında Frekans Değerleri ve Yüzdeleri (n=30)

Kategori	F (sayısı)	%
Sohbet	7	23.3
Şiir	5	16.6
Sağlık	3	10
Makale	3	10
Yurdumuz	3	10
Tarih	2	6.6
Yemek	2	6.6
Dini ve İlmi	1	3.3
Deney	1	3.3
Hikâye/Öykü	1	3.3
Ev için	1	3.3
Duydunuz mu?	1	3.3
Toplam	30	100

Tablo 10 Eylül ayı hatırlatıcı mesajların kategoriler bazında frekans değerleri ve yüzdelerini listelemektedir. Eylül ayı hatırlatıcı mesajları 12 (on iki) farklı kategoride toplanmaktadır. Eylül ayı hatırlatıcı mesajlarının kategorileri yoğunlukla sohbet (n=7), şiir (n=5), sağlık, makale ve yurdumuz (n=3) şeklindedir. Eylül ayında sohbet başlığı ile hangi ayda hangi sebzelerin olduğu hatırlatılmıştır. Buna ilaveten dinimizi doğru öğrenmek konusunda bilgiler sohbet kategorisi altında mevcuttur. 8 Eylül 2020 tarihinde Sağlık Bakanlığı'nın NBS Raporu (Nişasta Bazlı Şeker Konusu) hakkında bilgi sunulmaktadır. Yurdumuz kategorisinde ise Eyiste Viyadüğü, Konya'nın Hadun ilçesi ile Toros Dağları üzerinde bulunan bu Viyadüğü'nün İç Anadolu'yu Akdeniz'e bağladığı bilgisine ulaşılmaktadır. Ayrıca İhlas Vakfı'na ait derneklerin ve öğrenci yurtlarının adres ve telefon bilgilerinin yer aldığı "yurdumuz" kategorisinin önemli bir hizmet verdiği görülmektedir.

Tablo 11. Ekim Ayı Hatırlatıcı Mesajların Kategoriler Bazında Frekans Değerleri ve Yüzdeleri (n=31)

Kategori	F (sayısı)	%
Tarih	8	25.8
Sohbet	8	25.8
Sağlık	3	9.6
Şiir	3	9.6
Günün Tarihi	2	6.4
Çocuk Terbiyesi	1	3.2

Hatıra	1	3.2
Yurdumuz	1	3.2
Bugün	1	3.2
Menkıbe	1	3.2
Dini ve İlmi	1	3.2
Makale	1	3.2
Toplam	31	100

Tablo 11 Ekim ayı boyunca verilen hatırlatıcı mesajların frekans değerlerini vermektedir. Ekim ayı hatırlatıcı mesajları 12 (on iki) farklı kategoride toplanmaktadır. Ekim ayında tarih ve sohbet kategorisinde 8'er bilgi mevcuttur ($n=8$). Örneğin, Haydarpaşa-Medine demiryolu ilk hizmetini vermiştir. 27 Ağustos 1908'de Haydarpaşa'dan kalkan tren 1 Eylül 1908 günü Medine'ye ulaşmıştır. Sohbet kategorisinde İslamiyet ve ilericilik konusu anlatılmaktadır. Çocuk terbiyesi konusunda 'Ağaç yaşken eğilir' özdeyişi 2 Ekim tarihinde açıklanmıştır. 28 Ekim 2020 günü Mevlut Kandili bilgisi yer almaktadır.

Tablo 12. Kasım Ayı Hatırlatıcı Mesajların Kategoriler Bazında Frekans Değerleri ve Yüzdeleri ($n=30$)

Kategori	F (sayısı)	%
Tarih	7	23.3
Sohbet	6	20
Şiir	5	16.6
Menkıbe	5	16.6
Yurdumuz	2	6.6
Makale	2	6.6
Hayvanlar Âlemi	1	3.3
Sağlık	1	3.3
Günün Tarihi	1	3.3
Toplam	30	100

Tablo 12 Kasım ayında verilen hatırlatıcı mesajların kategoriler bazında frekans değerlerini vermektedir. Kasım ayı hatırlatıcı mesajları 9 (dokuz) farklı kategoride toplanmıştır. Kasım ayında da diğer aylar gibi tarih ($n=7$) ve sohbet ($n=6$) kategorileri sıkça yer almaktadır. Örneğin, 1950-1960 Adanan Menderes dönemi, Ahiliğin Prensipleri ve sürgünde bir Şehzade Sultan Abdülaziz'in oğlu Seyfettin Efendinin oğlu Şevket Efendi 17 Kasım 1924'de sürgün edildiği bilgisi mevcuttur. 1994'te Ruanda'da 800 bin kişinin ölümüyle sonuçlanan soykırım bilgisi paylaşılmaktadır. Yurdumuz kategorisinde mutlaka yenmesi gereken 100'den fazla yemek belirtilmektedir.

Tablo 13. Aralık Ayı Hatırlatıcı Mesajların Kategoriler Bazında Frekans Değerleri ve Yüzdeleri (n=31)

Kategori	F (sayısı)	%
Sohbet	7	22.5
Tarih	4	12.9
Sağlık	2	6.4
Makale	2	6.4
Doğru	2	6.4
Menkıbe	2	6.4
Şiir	2	6.4
Hikâye/Öykü	2	6.4
Günün Tarihi	2	6.4
Dini ve İlmi	1	3.2
Hayvanlar Âlemi	1	3.2
Yanlış	1	3.2
Hatıra	1	3.2
2021	1	3.2
Toplam	31	100

Tablo 13 Aralık ayındaki hatırlatıcı mesajların kategoriler bazındaki frekans değerlerini listelemektedir. Aralık ayı hatırlatıcı mesajları 14 (on dört) farklı kategoride toplanmıştır. Aralık ayı boyunca sohbet kategorisinde toplam 7 (yedi) hatırlatıcı mesaj bulunmaktadır. Çoğunluğa uymak gerektiği nasihatleri, mevsim nedeniyle yaşlıların soğuğa dikkat etmesi gereği bilgisi ile trans yağların zararları konusunda ayrıntılı açıklamalara yer verilmiştir. Yunus Emre hakkında bilgilerin yer aldığı sohbet kategorisi vardır. 1983 sonrasında imsak ve namaz vakitlerinin yanlış açıklandığına ilişkin bilgi mevcuttur. 29 Aralık tarihli takvimde ise doğru olan namaz vakitlerinin açıklandığı bilgisini görmekteyiz. Son olarak 2021 yılı takvimi bir sayfada toplanarak sunulmuştur. Tablo 14 kategoriler bazında toplam frekans değerlerini vermektedir.

Tablo 14. 2020 Yılı Hatırlatıcı Mesajların Kategoriler Bazında Frekans Değerleri ve Yüzdeleri (n=377)

Kategori	F (sayısı)	%
Sohbet	89	23.6
Şiir	42	11.1
Tarih	40	10.6
Yurdumuz	34	9
Makale	27	7.1

Günün Tarihi	26	6.8
Sağlık	23	6.1
Menkıbe	22	5.8
Hatıra	8	2.1
Hikâye/Öykü	8	2.1
Dini ve İlmi	8	2.1
Bugün	7	1.8
Yarın	6	1.5
Dünya	6	1.5
Yemek	4	1
İlim ve Teknik	3	.7
1983Sonrası	3	.7
Doğru	2	.5
Hayvanlar Âlemi	2	.5
Yanlış	1	.2
Vakıf	1	.2
2021	1	.2
2020	1	.2
Adres	1	.2
Deney	1	.2
Duydunuz mu?	1	.2
Toplam	377	100

Tablo 14 2020 yılı hatırlatıcı mesajların kategoriler bazında frekans değerleri ve yüzdeliklerini vermektedir. Bu bağlamda, sohbet kategorisi diğer kategoriler arasında en yüksek oranla öne çıkmıştır (%23,6). Buna ilaveten, şiir (%11,1), tarih (%10,6), yurdumuz (%9), makale (%7,1), günün tarihi (%6,8), sağlık (%6,1) ve menkıbe (%5,8) kategorileri 2020 yılında dolaşıma sunulmuştur.

Bu bilgiler ışığında çalışmanın aylar bazında bulguları şu şekilde sıralanabilir:

- 4 Ocak Sarıkamış şehitlerini anma günü 2020 yılı için hatırlatılmıştır.
- 11 Ocak iç savaşın sürdüğü Yemen ve çocukların iç savaştan etkilenmeleri ile ilgili hatırlatıcı ve yeniden gündeme getirici bilgiler mevcuttur.
- 15 Ocak yurdumuz kategorisinde ismi değişen 27 (yirmi yedi) il halkın bilgisine sunulmuş ve eski isimleri hatırlatılırken yeni isimler dolaşıma sunulmuştur.
- 18 Ocak'ta yurtdışındaki Türklerle ilgili nüfus bilgileri ve yaşadıkları iller hatırlattırılırken, 152 (yüz elli iki) ülkenin Türkler için yurt olduğu bilgisi hatırlatılmış ve Türklük üzerinde durulmuştur.

- 5 Şubat Yusufeli Barajı'nın yapımı ve Türkiye'nin en yüksek dünyanın ise 3. en yüksek hidroelektrik santrali olduğu bilgisi hatırlatılmıştır.
- 10 Şubat dünyaca ünlü uçak firmalarının en kritik motor parçalarının Eskişehir'de yapıldığı bilgisi verilmektedir.
- 24 Şubat tarihinde mübarek geceler hakkında ve 25 Şubat tarihinde üç ayların hatırlatıldığı bilgileri verilmektedir.
- 26 Şubat tarihinde 1967-2018 yılları arasındaki araç sahipliği sayıları bilgisi paylaşılmıştır.
- 12 Mart ayında Gebze-Halkalı hattının açılışı, 14 Mart'ta Bilkent Şehir Hastanesi'nin dünyanın en büyük hastanelerinden birisi olarak açılışının altı çizilmiştir.
- 16 Mart hatırlatıcı mesajında bazı ilk buluş ve keşifler tekrardan hatırlatılmıştır.
- 18 Mart tarihi Çanakkale Savaşları ve kayıplar için ayrılmıştır.
- 24 Mart tarihinde Şaban ayının başlangıcı hatırlatılırken, 31 Mart'ta bir önceki yıla ait mahalli seçim sonuçları hatırlatılmıştır.
- 4 Nisan tarihinde Akkuyu Nükleer Santrali'nin bir yıl önce temelini atıldığı hatırlatılmıştır.
- 7 Nisan tarihinde Berat kandili hatırlatılmıştır.
- 29 Nisan tarihinde Kut Zaferi konusunda bilgiler sunulmuştur. Zaferle ilgili bilgi ile İngilizlerin Çanakkale ile ilgili planlarının ve Bağdat ile ilgili isteklerinin son bularak 1916'da beyaz bayrak çektikleri tarih sahnesinden hatırlatılmıştır.
- 3 Mayıs 2019 tarihinde Çamlıca Camii'nin ibadete açılmış olduğu bilgisi hatırlatılmıştır.
- 9 Mayıs'ta Artvin iline bağlı Ardanuç ilçesinde Türkiye'nin en büyük kanyonu olan Cehennem Deresi Kanyonu'nun turizme açıldığı bilgisi verilmektedir.
- 19 Mayıs tarihinde Kadir Gecesi olduğu bilgisi verilmiştir.
- 1 Haziran tarihinde özdeyişlerle ilgili bilgiler sunulmuştur.
- 17 Haziran tarihinde ise ekonomi ve askeri güç bakımından en güçlü devletler sıralaması yapılmıştır.
- 24 Haziran tarihinde ise 14 Mart 1950-24 Haziran 2018 tarihinde yapılan genel seçimlerin sonuçları hatırlatılmıştır.
- 6 Temmuz tarihinde Bingöl ilinde bulunan Hazarşah köyünde bulunan yüzen adanın turistik önemi vurgulanmıştır.
- 15 Temmuz tarihinde Demokrasi ve Milli Birlik Günü hatırlatılmıştır.
- 18 Temmuz Çin Ulusal Uzay İdaresi'nin Change-4 uzay aracı tarafından Ay'a götürülen pamuk tohumlarının filizlenmesi açıklanmıştır.
- 25 Temmuz bazı kaynaklara göre tarihteki büyük devletlerin bilgileri verilmiştir. Örneğin, Makedonya İmparatorluğu MÖ.336-323, Roma İmparatorluğu MÖ.327-MS.395,

Osmanlı İmparatorluğu 1295-1923, Amerika Birleşik Devletleri 1776- günümüze kadar gibi.

- 10 Ağustos Sultan 2. Abdülhamid Han'ın vefatı bilgisi hatırlatılmıştır (10.02.1918).
- 15 Ağustos Şanlıurfa'da bulunan ve insanlık tarihinin en eski yapısı olan Göbeklitepe UNESCO tarafından Dünya Kültür Mirası listesine alınmıştır.
- 26 Ağustos Büyük Taarruz günü hatırlatılmıştır (26.08.1922).
- 14 Eylül Eyiste Viyadüğü'nün Konya'nın Hadım ilçesi Toros dağları üzerinde bulunduğu bilgisi verilmiştir.
- 1 Ekim tarihinde sultan ve paşaların kabri hakkında bilgiler verilmiştir.
- 3 Ekim tarihinde 6 Ekim 1829'da İngiltere'de, Türkiye'de ise 1836'da ilk demiryolu hattının yapılması hatırlatılmıştır.
- 15 ve 16 Ekim tarihlerinde Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemine özgü bilgiler hatırlatılmıştır.
- 28 Ekim 2020 tarihinde mevlit kandili hatırlatılmıştır.
- 2 Kasım tarihinde 1950-1960 Adnan Menderes Dönemi hakkında bilgiler sunulmuştur.
- 9 Kasım tarihinde Büyük Savaşlar hatırlatılmaktadır.
- 16 Kasım tarihinde Ahilik ile ilgili bilgiler sunulmuştur.
- 17 Kasım tarihinde Sultan Abdülaziz Han'ın oğlu Seyfeddin Efendi'nin 1924'de sürgün edilişi hatırlatılmıştır.
- 23 Kasım tarihinde 1994'te Ruanda'da 800 bin kişinin öldürülmesi ile ilgili bilgiler mevcuttur.
- 5 Aralık 2020 tarihinde Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Rumların ihanet ettikleri yönünde bilgiler verilmiştir.
- 26 Aralık tarihinde miladi yılbaşı hatırlatılmıştır.

Değerlendirme ve sonuç

Toplumsal bellek üzerine yapılan araştırmaların ortak vurgusu toplumsal belleğin psikanalizdeki bellek kavramsallaştırmasından farklı olarak yapılandırılmış olmasıdır. Bir başka deyişle toplumsal bellek zihinsel bir aktivite ile kişilerin kendi hatırlarındaki anılarından gelen bilgileri hatırlamasından farklı olarak toplumsal bellek dışarıdan bir etki ile tanıklık etme zorunluluğu olmadan hatırlamalara işaret etmektedir. Bu bağlamda takvim 'tarihsel süreç' olarak düşünüldüğünde toplumsal bellek için hazır malzemeler sunarken, ideolojik değerlere bağımlı olarak üretilen her yapraklı takvimin kendine has hatırlatıcı mesajlar için öncelikli konuları olduğunu söylemek yerinde olacaktır.

Bu bağlamda bu çalışmada rastgele örnekleme tekniği ile seçilen Türkiye gazetesi 2020 yapraklı takvimi hatırlatıcı mesajlarını içermektedir. Bu noktada Türkiye gazetesi ideolojine

paralel olarak hatırlatılmak istenen tarihsel olay, olgu ve kişilerin 2020 yapraklı takviminde halka sunulduğu görülmüştür. Toplumsal belleğin sosyal çerçeveler olarak semboller aracılığı ile nesillerden nesillere aktarıldığı görüşünden yola çıkarak, Türkiye gazetesinin 2020 yapraklı takvimi için aşağıdaki genel bulgulardan söz edilebilir:

- Dini öğeler ve semboller tüm yıl boyunca aylara paylaştırılarak her ayda en az bir tane olmak üzere dolaşıma sunulmuştur.
- Tarih sahnesinden seçilerek hatırlatıcı mesajlara konu olan kişiler genellikle Osmanlı dönemine ait kişilerden oluşmaktadır. Bu noktada Osmanlı'nın toplumsal bellekte yeniden hayat bulması amaçlanmıştır. Bu durumu kitle iletişim araçlarındaki dolaşıma sunulan medya ürünleri içinde söylemek doğru olacaktır.
- Türkiye ile ilgili güncel hatırlatıcı mesajların ortak odağı turistik yerlerin ilgi çekiciliği ve yeni açılan din merkezlerinin hatırlatılması şeklinde olmuştur.
- Dünya geneli için yapılan hatırlatıcı mesajlarda ülkelerden ziyade insanlık için önem teşkil eden buluş ve icatlar hatırlatılmıştır. Bu kategoride Türklük ve dünya genelindeki Türkler hakkındaki bilgiler Türk milliyetçiliği açısından önem teşkil etmektedir.
- Tarih kitaplarında ön plana çıkan zafer ve savaşların yanı sıra daha seyrek ilgi gören tarih olayları da belli günlerde hatırlatılmıştır. Söz konusu tarih olayları tarih sahnesinden seçilen kişiler kategorisinde olduğu gibi Osmanlı Dönemi'ni kapsamaktadır.

Çalışmanın genel sınırlılığını nitel araştırma yöntemleri ile sınırlı örneklem ve bağlamda yapılan içerik analizi tekniği ile yapılmış tüm araştırmalar için geçerli olan tek bir örnek olay üzerinden incelenmesi oluşturmaktadır. Bu sınırlılıktan hareketle çalışmada tüm bir yıl için dolaşıma sunulan hatırlatıcı mesajların gerek aylar gerekse tüm yıl olarak detaylı incelenmesi ile çalışmanın bulguları literatüre katkı koyacak niteliktedir. İlerleyen araştırmalarda karşılaştırmalı olarak yapılacak analizler anlamlı veriler ortaya koyabileceği gibi söz konusu karşılaştırmaların tarih ve edebi metinler alanındaki araştırmacılar tarafından analizi de önemli katkı koyacak niteliktedir.

Kaynakça

- Assmann, J. (2015). *Kültürel bellek*. (A. Tekin, Çev.) İstanbul: Ayrıntı.
- Aydüz, S. (2000). Müneccimbaşı takvimleri ve tarihi kaynak olarak değerleri. *Cogito*, 22, 132-144.
- Bardin, L. (1975). Le texte et l'image. *Communication & Langages*, 26(1), 98-112.
- Boratav, P. N. (1984). *100 soruda Türk folkloru*. İstanbul: Gerçek.
- Boym, S. (2009). *Nostaljinin geleceği*. (F. B. Aydar, Çev.) İstanbul: Metis.
- Durmaz, Y. (2016). Halk takviminin oluşumuna farklı bir bakış: Panayırların halk takvimi üzerindeki etkisi. *Uluslararası Türk Dünyası Kültür Araştırmaları Dergisi*, 2(8), 63-74.

- Ersoy, R. (2009). *Sözlü tarih folklor ilişkisi-Baraklar örneği*. Ankara: Akçağ.
- Gökmen, E. (2019). Aydın vilayet yıllıklarındaki takvimlerde önemli günler. *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılığ*, 17(27), 171-192.
- Halbwachs, M. (1992). *On collective memory*. Chicago: University of Chicago.
- Karaca, B. (2006). *Sözde Ermeni soykırımı projesi-Toplumsal bellek ve sinema*. İstanbul: Say.
- Ricoeur, P. (2002). Memory and forgetting. In: *Questioning Ethics*. London: Routledge, p. 15-21.
- Sancar, M. (2007). *Geçmişle hesaplaşma. Unutma kültüründen hatırlama kültürüne*. İstanbul: İletişim.
- Schudson, M. (1997). Lives, laws, and language: Commemorative versus non-commemorative forms of effective public memory. *Communication Review*, 2(1), 3- 17.
- Sédillot, R. (2005). *Değiş tokuştan süpermarkete tarih boyunca ticaretin öyküsü*. (E. M. Erendor, Çev.) Ankara: Dost.
- Sever, M. (2008). Toplumsal bellek ve geleneksel eylem bağlamında bir sözel tarih metninin değerlendirilmesi. *Millî Folklor*, (77), 61-68.
- Temur, N. (2011). Kültürel bellek bağlamında deve oyunu. *Millî Folklor*, (90), 156-163.
- Urry, J. (1999). *Mekânları tüketmek*. (R. G. Ögdül, Çev.) İstanbul: Ayrıntı.
- Veren, E. (2014). Halk takviminde nisan ayı. *6-B'LİLER Haberleşme Bülteni*, 53.
- Yüksel, A. (2010). Osmanlı'da zamanı anlamak: Duvar takvimlerinin basım ve yayımı üzerine bazı bilgiler. *Journal of International Social Research*, 3(12).

Bu eser Creative Commons Atıf 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

(This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License).